

**REPRODUKCJA MAJĄTKU TRWAŁEGO ZASOBU
WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA
(NA PRZYKŁADZIE ODDZIAŁU TERENOWEGO AWRSP
W POZNANIU W LATACH 1995-2002)**

Piotr Bogdan Nowak

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. W artykule przedstawiono strukturę przejętego do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa majątku byłych ppgr, jego rozdysponowanie oraz skutki specyficznych zasad rozliczania amortyzacji i możliwości odtworzenia majątku. Podkreślono niekorzystne warunki odtworzenia majątku trwałego w dzierżawie.

Słowa kluczowe: majątek trwały nieruchomy, umorzenia, amortyzacja, dzierżawy, rozliczenia finansowe

WPROWADZENIE

Prywatyzacja państwowego sektora rolnictwa, dokonywana od 1992 roku, spotyka się z różnymi ocenami [Gajewski 1995, Dzun 1991, Runowski i Ziętara 2002]. Poza, już odnotowanymi, pozytywnymi skutkami zmian sposobu władania majątkiem (przejście na własność osób fizycznych i prawnych, dzierżawa, zarząd), ujawniły się także skutki negatywne, szczególnie w sferze społecznej [Wyszkowska 2002]. Wystąpiły też do tej pory bliżej nie określone straty w majątku byłych ppgr, przejętym do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa [Gajewski 1995, Pilarczyk 2002, Serafin 2002, Wilkin 2002]. Dotyczą one także skutków braku ciągłości i niskiego stopnia odtwarzania majątku trwałego.

Zagrożenie w tej sferze wystąpiło, między innymi, w wyniku przyjętych zasad amortyzowania majątku trwałego Zasobu WRSP. Zachowano bowiem ciągłość umarzenia przyjętych środków trwałych, ale bez tworzenia funduszu amortyzacji środków

trwałych będących w dzierżawie, czyli w dominującej formie zagospodarowania tego majątku. Pozostałe ruchome środki trwałe i majątek obrotowy były przedmiotem sprzedaży na rzecz dzierżawcy. W środowisku dzierżawców wiele kontrowersji wzbudzały i nadal wzbudzają stosowane w AWRSP zasady uznawania i rozliczania nakładów poniesionych przez dzierżawców na modernizację i adaptację majątku będącego w dzierżawie. Według stanu na koniec 2002 roku w Oddziale Terenowym Agencji w Poznaniu grunty Zasobu WRSP w dzierżawie stanowiły około 59% gruntów przejętych i około 83% aktualnego stanu gruntów w Zasobie, a wartość netto środków trwałych będących w dzierżawie wynosiła 423 mln zł. W stosunku do tej grupy majątku Agencja nie tworzyła funduszu amortyzacji. Był on umarzony, ale umorzenia nie wchodziły w koszty działalności Agencji, ani w rozliczenia z dzierżawcami. Środki finansowe Agencji, przeznaczone na remonty i modernizacje dzierżawionego majątku, były niewielkie w stosunku do wartości tego majątku. Dzierżawcy nie są również zainteresowani odtwarzaniem użytkowanego majątku ze względu na brak pewności wieloletniego gospodarowania i brak zwrotu poniesionych nakładów [Guzewicz i in. 2002, 2004] oraz obowiązujące zasady rozliczeń tych nakładów przez Agencję. Nie są również wykorzystane mechanizmy finansowe związane z amortyzacją majątku trwałego jako najtańszego źródła finansowania inwestycji [Iwin i Niedzielski 2002] oraz nie jest wprowadzona wartość zużycia tych środków trwałych do kosztów produkcji [Jankowiak i Nowak 2003]. Zastosowane zasady finansowe były więc dla użytkowników nierozwojowe.

CEL PRACY, ŹRÓDŁA DANYCH, METODYKA I ZAKRES BADAŃ

Celem pracy było rozpoznanie zagadnienia, które można by określić następującym pytaniem: W jakim stopniu Agencja, jako reprezentant właściciela (Skarbu Państwa), uczestniczyła w procesach zapewniających właściwe utrzymanie i odtwarzanie majątku trwałego Zasobu WRSP w dzierżawie, w rejonie działania Oddziału Terenowego Agencji w Poznaniu, w latach 1995-2002, w wyniku przyjętych zasad umarzenia i amortyzowania tego majątku? Realizacja przyjętego celu badań wymagała zastosowania zróżnicowanych metod i technik badawczych. W zakresie gromadzenia materiału badawczego zastosowano metodę studiów literaturowych i metodę analizy dokumentacji źródłowej. Natomiast narzędziami opisu występujących zależności są metody opisowo-tabelaryczne i opisowo-graficzne. Badania obejmowały zebranie i przeanalizowanie dokumentacji źródłowej Oddziału Terenowego AWRSP w Poznaniu za lata 1995-2002, tj. dane bilansowe i sprawozdawcze, dotyczące realizacji zadań rzeczowych i finansowych w poszczególnych latach objętych badaniem. Do analizy zostały wykorzystane także raporty roczne AWRSP, obejmujące lata 1993-2002, jako wtórne źródła informacji. W pracy wykorzystano również dane ze sprawozdawczości wewnętrznej i inne opracowania, dotyczące rozdysponowania funduszy gromadzonych w centrali AWRSP na cele odtwarzania majątku.

W celu ustalenia poniesionych przez Agencję nakładów na majątek Zasobu, dokonano pełnej analizy wydatków Oddziału Terenowego AWRSP w Poznaniu, poprzez szczegółową weryfikację poszczególnych kont związanych z remontami i konserwacją oraz modernizacją, przebudową i rozbudową, a także z nowymi inwestycjami dotyczącymi majątku trwałego Zasobu. W grupie wydatków inwestycyjnych wydzielono nakłady zwrócone dzierżawcom, którzy ponieśli nakłady inwestycyjne na dzierżawiony majątek.

WYBRANE WYNIKI BADAŃ I ANALIZ

Transformacja centralnie sterowanej gospodarki narodowej, zapoczątkowana po przełomie lat 1989/1990, objęła również państwowy sektor rolnictwa. Kierunki przekształceń tego sektora ostatecznie wyznaczyła Ustawa... [1991], na podstawie której powstała Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa. Skarb Państwa powierzył Agencji wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych w stosunku do przejętego mienia Skarbu Państwa, tworzącego Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa. Zasady gospodarowania Zasobem, ramy prawne funkcjonowania Agencji i jej gospodarkę finansową oraz strukturę organizacyjną Agencji określiła ustawa oraz przepisy wykonawcze wydane na jej podstawie.

Zakres zadań wykonanych przez Oddział Terenowy Agencji w Poznaniu oraz tempo procesu przejmowania i zagospodarowywania majątku Zasobu w Wielkopolsce, odniesiono do wyników finansowych Oddziału w latach 1995-2002. W pracy uwzględniono również obciążenia przejętego majątku Zasobu zobowiązaniami zlikwidowanych ppgr oraz proces spłaty tych zobowiązań. Pozwoliło to na analizę procesu przekształceń własnościowych w tym regionie, na tle sytuacji Agencji w skali całego kraju. W tym kontekście dokonano również oceny przyjętych zasad rachunkowości, związanych z finansowaniem odtwarzania majątku trwałego Zasobu, znajdującego się w dzierżawie.

Oddział Terenowy AWRSP w Poznaniu do 1997 roku obejmował swoją działalnością dawne województwa: kaliskie, konińskie, leszczyńskie i poznańskie, a obecnie również dawne woj. pilskie, czyli obecne województwo wielkopolskie. Poznański Oddział AWRSP przejął do końca 2002 roku 325,8 tys. ha gruntów, w tym 282,6 tys. ha z 82 zlikwidowanych ppgr i 41,9 tys. ha z byłego PFZ, wraz majątkiem trwałym o wartości księgowej 723 mln zł i obrotowym o wartości księgowej 140 mln zł oraz zobowiązania w kwocie około 148 mln zł. Przejęty do Zasobu WRSP majątek byłych państwowych gospodarstw rolnych (ppgr) był bardzo duży i różnorodny. Oprócz 367 zakładów rolnych, w skład których wchodziły związane z gruntami budynki gospodarcze i budowle, a także sektor mieszkaniowy i socjalny, do Zasobu zostały przejęte liczne zakłady przemysłu rolno-spożywczego (razem 175 szt., w tym 131 gorzelni) oraz inne specjalistyczne zakłady produkcyjne (razem 141 szt., w tym 71 suszarni i 64 mieszalnie pasz). Szybkie tempo przejmowania gruntów do Zasobu było związane z przejściem w pierwszej kolejności zlikwidowanych ppgr ze względu na duże zagrożenie ekonomiczne ich funkcjonowania i dla zachowania funkcji produkcyjnych oraz utrzymania w dobrym stanie majątku produkcyjnego [Jankowiak 1998].

Rozdysponowanie przejętego do Zasobu mienia Skarbu Państwa poprzedziła jego „restrukturyzacja”. Proces ten dotyczył głównie nieruchomości przejmowanych po likwidacji ppgr, jako że ich wielkość (przeciętnie 2250 ha) oraz zgromadzony tam majątek trwały i obrotowy były dostosowane do tzw. „wielkoobszarowej gospodarki rolnej”, a ponadto w strukturze majątku znaczny udział przypadła składnikom nieprodukcyjnym, związanym głównie ze sferą mieszkaniowo-socjalną. Zadaniem Agencji było wydzielenie nieprodukcyjnego majątku w celu odrębnego zagospodarowania, a w stosunku do nieruchomości i pozostałego majątku produkcyjnego – dokonanie podziału na mniejsze jednostki, zdolne do samodzielnego funkcjonowania oraz wyodrębnienie gruntów do nabycia lub dzierżawy przez sąsiadujące gospodarstwa chłopskie.

W tabeli 1 przedstawiono strukturę rozdysponowania gruntów przez OT AWRSP w Poznaniu z 31 grudnia 2002 roku (bez filii w Pile), na tle danych z całego kraju.

Tabela 1. Struktura rozdysponowania gruntów przez AWRSP w OT w Poznaniu, na tle kraju (stan z 31 grudnia 2002 roku)

Table 1. The structure of the ground allocated by The Poznań Regional Branch Of Agricultural Property Agency Of The State Treasury (APAST), compared with the whole country (od the 31th of December 2002)

Wyszczególnienie Detailed list	OT Poznań* Poznań RB*		Kraj Country	
	powierzchnia (tys. ha) area (thous. ha)	udział (%) percent	powierzchnia (tys. ha) area (thous. ha)	udział (%) percent
Grunty przejęte ogółem Ground taken over in total	325,9	100,0	4 705,0	100,0
Grunty rozdysponowane w różnych formach Ground allocated in different forms	304,4	93,4	4 121,2	87,6
Grunty trwale rozdysponowane (po zmianie własności), w tym: Permanently allocated ground (after the ownership change), including:	94,5	29,0	1 559,5	33,1
sprzedane sold	63,5	19,5	1 272,0	27,0
przekazane nieodpłatnie handed over free of charge	26,0	8,0	243,9	5,2
wniesione aportem do spółek contributed to companies	3,1	0,9	15,0	0,3
pozostałe rozdysponowanie allocated in other forms	1,9	0,6	28,6	0,6
Grunty pozostające w Zasobie WRSP, w tym: Ground being in APST assets, including:	231,4	71,0	3 145,5	66,9
dzierzawione leased	192,6	59,1	2 407,5	51,2
administrowane-produkcyjne managed-manufacturing	0,8	0,2	4,8	0,1
przekazane w zarząd handed over for management	2,2	0,7	37,1	0,8
w wieczystym użytkowaniu in perpetual usufruct	13,2	4,1	74,5	1,6
inne formy other forms	1,1	0,3	37,8	0,8
pozostające do rozdysponowania left to allocate	21,5	6,6	583,8	12,4

*Bez filii w Pile przejętej formalnie od 1999 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z działalności AWRSP [2003] i danych z OT w Poznaniu.

*Without the Piła branch formally taken over in 1999.

Source: own report on the basis of the Reports of APAST [2003] and other data from Poznań RB.

Agencja zagospodarowuje nieruchomości i inne mienie Skarbu Państwa w różnych formach przewidzianych ustawą. Trwałe rozdysponowanie mienia, polegające na przeniesieniu prawa własności, następowało przede wszystkim w drodze sprzedaży, nieodpłatnego przekazania uprawnionym podmiotom, a także poprzez wniesienie aportem do spółek prawa handlowego. Najbardziej interesującą pozycją, z punktu widzenia losów majątku trwałego z ppgr, są dzierżawy.

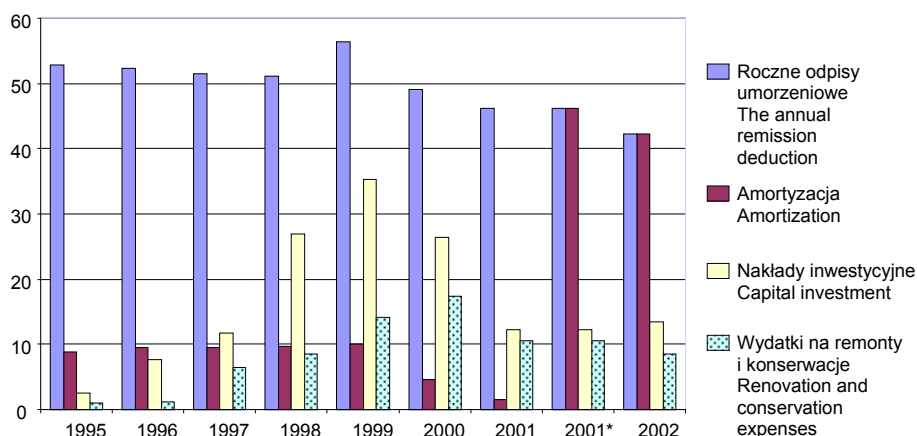
Zasady gospodarki finansowej Agencji w omawianym okresie zostały określone w ustawie i w Statucie Agencji, nadanym Rozporządzeniem... [1992]. Agencja prowadzi samodzielną gospodarkę finansową, przeznaczając środki finansowe na realizację zadań określonych w ustawie. Rachunkowość w Agencji w tym okresie była prowadzona według zakładowego planu kont, ustalonego przez Prezesa Agencji. Składniki majątkowe przejmowane przez Agencję do Zasobu były ujmowane w księgach rachunkowych według wartości księgowej (historycznej), wynikającej z protokołu zdawczo-odbiorczego. Odpowiednikiem wartości przejętych składników majątku, pomniejszonym o przejęte zobowiązania, jest fundusz Zasobu, korygowany corocznie między innymi o umorzenia środków trwałych. W przypadku wydzierżawienia majątku Zasobu Agencja nie tworzyła funduszu amortyzacji. Natomiast składniki majątkowe nabyte na cele funkcjonowania Agencji tworzą fundusz Agencji i podlegają umorzeniu i amortyzacji na zasadach ogólnych. Powyższe zasady zostały zmienione w 2002 roku, w związku z wprowadzeniem zasad znowelizowanej ustawy [Ustawa... 1993, Rozporządzenie Ministra... 2001]. Na podstawie tych przepisów AWRSP dokonała innego niż w latach ubiegłych grupowania danych w sprawozdaniu finansowym. W 2002 roku w wyniku wprowadzonych zmian nastąpiło przekształcenie ewidencji księgowej z układu kasowego na układ memoriałowy. W celu zapewnienia porównywalności danych objętych sprawozdaniem za 2002 rok z danymi wykazanymi w rubrykach roku poprzedniego AWRSP dostosowała dane wykazane w bilansie i rachunku zysków i strat, sporządzonym na dzień 31 grudnia 2001 roku, do nowego zakresu informacyjnego i nowego układu składników sprawozdania finansowego.

Sytuacja finansowa Agencji w skali całego kraju miała wpływ na kierunki, tempo i zakres działania Oddziału Terenowego Agencji w Poznaniu oraz jego kondycję finansową w poszczególnych latach. Zbiorczy wynik finansowy netto Poznańskiego Oddziału Agencji w badanym okresie wykazuje w poszczególnych latach wartość zróżnicowaną. W większości lat, tj. 1995-1997 i 2000-2001, wynik finansowy był dodatni, a łączny wynik w latach 1995-2002 wynosił 106 381,3 tys. zł. Ponadto na koniec każdego roku OT Agencji (wraz z podmiotami wewnętrznymi) posiadała na koncie i w kasie znaczne środki pieniężne. Dominująca pozycja w strukturze wpływów (stanowiąca średnio dla całego okresu 66%) pochodzi ze sprzedaży mienia Zasobu. Rosnące wpływy ze sprzedaży gruntów stały się podstawowym składnikiem struktury wpływów ze sprzedaży mienia Zasobu i wyniosły w 2002 roku ponad 58%. Zwiększały się również wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu, głównie z dzierżawy. W 1995 roku udział tych wpływów w stosunku do łącznych wpływów statutowych wynosił niecałe 22,6%, a w 2002 roku – prawie 31,3%. Zwiększały się także wpływy ze sprzedaży pozostałych nieruchomości, w tym również mieszkań.

W początkowym okresie dominującą pozycją w strukturze wydatków statutowych była obsługa zobowiązań, przejętych po zlikwidowanych ppgr, od 52,5% w 1995 roku, 51,7% w 1996 i 42,2% w 1997 roku. W następnych latach udział ten zdecydowanie się zmniejszył w wyniku zawartych porozumień i ugód bankowych. Zwiększały się także

koszty zamówionych i zleconych prac, w tym głównie prac geodezyjnych, wycen, ogłoszeń, czynności notarialnych i prawnych. W 1995 roku udział tych kosztów wynosił niecałe 19%, a w 2002 roku – ponad 38%. W grupie wydatków w latach 1995-2002 znaczącą pozycję stanowią również koszty utrzymania i restrukturyzacji mienia Zasobu (obsługa zasobów mieszkaniowych, ochrona zabytków itp.), a wydatki z tym związane są zawarte w pozycjach dotyczących zarówno bezzwrotnego zasilania jednostek gospodarczych Zasobu (JGZ) na łączną wartość 76,5 mln zł, jak i utrzymania mieszkań i mienia niezagospodarowanego w łącznej wysokości 28,5 mln zł. Od 1999 roku znaczącą pozycję stanowiły subwencje statutowe, przekazywane do gmin i do spółdzielni mieszkaniowych na inwestycje i remonty infrastruktury technicznej, towarzyszącej osiedlom mieszkaniowym. W latach 1995-2002 Oddział przeznaczył na ten cel 87,9 mln zł.

Z uwagi na podjętą problematykę odtwarzania środków trwałych Zasobu dokonano rozdzielenia danych dotyczących rzeczowego majątku trwałego Zasobu i Agencji. W dalszych analizach zarówno odpisów umorzeniowych, naliczonej amortyzacji, jak i nakładów na odtwarzanie majątku trwałego, uwzględniono tylko dane dotyczące Zasobu.



Rys. 1. Umorzenie i odtwarzanie majątku trwałego Zasobu w OT AWRSP w Poznaniu z filią w Piła (mln zł)

*W związku z wprowadzeniem z dniem 1 stycznia 2002 roku nowych zasad księgowania i sporządzania bilansu AWRSP, tzn. na zasadach ogólnych, bilans otwarcia 1 stycznia 2002 roku został skorygowany według nowych zasad.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych AWRSP OT w Poznaniu.

Fig. 1. Remission and reconstruction of fixed assets in the Poznań RB of APAST including the Piła branch (mln PLN)

*In connection with introducing on 01.01.2002 the new rules of posting in accountancy and creating the APAST balance, which means that the opening balance of 01.01.2002 was corrected using the new rules.

Source: own report on the basis of the annual reports of APAST and other data from Poznań RB.

W latach 1995-1998 roczne odpisy umorzeniowe środków trwałych Zasobu utrzymywały się na zbliżonym poziomie (rys. 1), od 52,8 mln zł w 1995 roku do 51,2 mln zł w 1998 roku. Natomiast po przejęciu filii w Pile w 1999 roku zwiększyły się do 56,5 mln zł, a następnie stopniowo zmniejszały się do 42,2 mln zł w 2002 roku. Największy udział w odpisach umorzeniowych mają budynki i budowle – średnio rocznie 82,1%, a maszyny i urządzenia techniczne – 7,3%. Wartość amortyzacji, którą naliczały tylko jednostki wewnętrzne utworzone przez Agencję, prowadzące działalność gospodarczą na majątku Zasobu, wynosiła od 8,9 mln zł w 1995 roku do 10,1 mln zł w 1999 roku. Od 2000 roku wielkość amortyzacji jest zdecydowanie mniejsza (4,6 mln zł) i tylko 1,5 mln zł w 2001 roku, co ma związek z przekształcaniem w tych latach gospodarstw skarbowych w administrowaniu w spółki prawa handlowego. W 2002 roku zmieniono zasady gospodarki finansowej Agencji, i między innymi, zasady naliczania amortyzacji, tj. od wszystkich środków trwałych, pozostających w Zasobie WRSP. W bilansie otwarcia 2002 roku skorygowano wysokość naliczonej amortyzacji do wysokości 46,2 mln zł.

W badanym okresie suma dokonanych odpisów umorzeniowych wyniosła prawie 402 mln zł, a suma naliczonej amortyzacji około 96 mln zł. Ma to bezpośredni związek z przyjętymi w Agencji zasadami nie naliczania amortyzacji od majątku trwałego Zasobu, który nie jest przez Agencję lub jej wewnętrzne jednostki gospodarcze wykorzystywany do działalności gospodarczej. Nie były więc amortyzowane budynki i budowle w dzierżawie, chociaż prawo dopuszczało możliwość uregulowania tej kwestii w umowie. Pozostałe ruchome środki trwałe i majątek obrotowy były przedmiotem sprzedaży na rzecz dzierżawcy. Suma wydatków OT AWRSP w Poznaniu dotyczących Zasobu (tab. 2), mających charakter nakładów inwestycyjnych, w latach 1995-2002 wyniosła

Tabela 2. Odtwarzanie majątku Zasobu WRSP w OT AWRSP w Poznaniu w latach 1995-2002
Table 2. Reconstructing of the Poznań RB of APST assets 1995-2002

Wyszczególnienie Detailed list	Cały Zasób WRSP APAST total asset	Środki trwałe w dzierżawie Fixed assets in lease
Odpisy umorzeniowe (mln zł) Remit deduction (mln PLN)	401,8	246,1
Łączne nakłady (mln zł), z tego: Total outlay (mln PLN), including:	204,3	47,1
inwestycyjne investments	136,5	25,0
remonty i konserwacje renovations and conservations	67,8	22,1
Stopień odtwarzania (%), z tego: Degree of reconstruction (%), including:	50,8	19,1
przez nakłady inwestycyjne through capital investments	34,0	10,2
przez remonty i konserwacje through renovations and conservations	16,8	8,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań dokumentacji finansowo-księgowej OT AWRSP w Poznaniu.

Source: own report on the basis of financial documents of the Poznań RB of APAST.

136,5 mln zł, a poziom wydatków rocznych był znacznie zróżnicowany, zaledwie 2,6 mln zł w 1995 roku i najwyższy – 35,2 mln zł – w 1999 roku. Wydatki na remonty i konserwacje majątku Zasobu w całym badanym okresie wyniosły 67,8 mln zł, a ich poziom kształtował się od 1,1 mln zł w 1995 roku do 17,4 mln zł w 2000 roku. Łączne nakłady Oddziału Agencji na odtwarzanie majątku Zasobu nie pozwalały na zachowanie reprodukcji prostej, tj. suma rocznych nakładów była mniejsza niż wielkość rocznych odpisów umorzeniowych.

W całym badanym okresie poziom nakładów Oddziału Terenowego AWRSP na środki trwale Zasobu wyniósł 204,3 mln zł, co stanowiło łącznie około 51% sumy odpisów umorzeniowych, z tego nakłady inwestycyjne wyniosły 136,5 mln zł, tj. około 34% odpisów umorzeniowych, a nakłady na remonty i konserwacje 67,8 mln zł, tj. około 17% odpisów umorzeniowych.

Dalsza analiza (tab. 3) jest ukierunkowana wyłącznie na odtwarzanie nieruchomości majątku trwałego Zasobu będącego w dzierżawie, tylko w Oddziale Terenowym w Poznaniu (bez uwzględniania filii w Pile). Środki trwale przekazane do dzierżawy, w stosunku do wartości brutto wszystkich środków trwałych (bez uwzględniania gruntów Zasobu), stanowiły w poszczególnych latach objętych analizą średnio około 61% (od około 55% w 1995 roku do prawie 73% w 2002 roku).

W latach 1995-1998 nakłady inwestycyjne były znikome w stosunku do odpisów umorzeniowych (łącznie za te lata tylko 1,6%). Ten stan uległ wyraźnej poprawie w latach 1999-2002, w których wskaźnik odtworzenia majątku wynosił średnio 19,2%. Niewielkie nakłady inwestycyjne, w ostatnich latach analizowanego okresu, służyły modernizacji istniejących budynków gospodarczych, co było związane raczej z unowocześnieniem produkcji i jej orientacją na nowe kierunki, niż inwestowaniem w nowe obiekty. Majątek trwały w dzierżawie ulegał więc postępującej dekapitalizacji i degradacji. Odtwarzanie trwałego majątku nieruchomości Skarbu Państwa, znajdującego się w dzierżawie, było znacznie mniejsze niż średnio w kraju. Według Gomułki [2005], średnio w Polsce, w latach 1990-2002, relacja inwestycji brutto do amortyzacji w rolnictwie wynosiła tylko 43,5%. Autor ten stwierdza, że „ponieważ inwestycje były o ponad 50% mniejsze od amortyzacji, to wniosek o degradacji majątku trwałego jest oczywisty”. W tym względzie przyjęty system gospodarowania nieruchomościami Zasobu Skarbu Państwa należy więc uznać za wadliwy. Umarzanie majątku, bez jednoczesnego tworzenia funduszy amortyzacyjnych, z samego założenia było błędne. Wykluczało bowiem proces reprodukcji majątku z obowiązujących ogólnie, finansowych zasad rozliczeniowych. Pominięcie przez zastosowany system ogniwa naliczającego fundusz amortyzacji uniemożliwiało skuteczną, na ogólnie obowiązujących zasadach, reprodukcję majątku. Takiej roli nie pełniły specjalnie tworzone w Agencji fundusze celowe, centralnie rozdzielane. Nie przejęły takiej funkcji również dzierżawcy, borykający się z jednej strony z trudnościami finansowymi (obciążeni w początkowej fazie m.in. zobowiązaniami z tytułu wykupu majątku ruchomego), z drugiej strony – nie zainteresowani odtwarzaniem użytkowanego majątku, ze względu na brak pewności co do długoletniego gospodarowania i zasady zwrotu poniesionych nakładów, których nie akceptowali. Brak zwrotu poniesionych przez dzierżawców nakładów inwestycyjnych, jako przeszkodę w udziale dzierżawców w odtwarzaniu majątku, podkreślają w swoich opracowaniach Guzewicz i in. [2002, 2004].

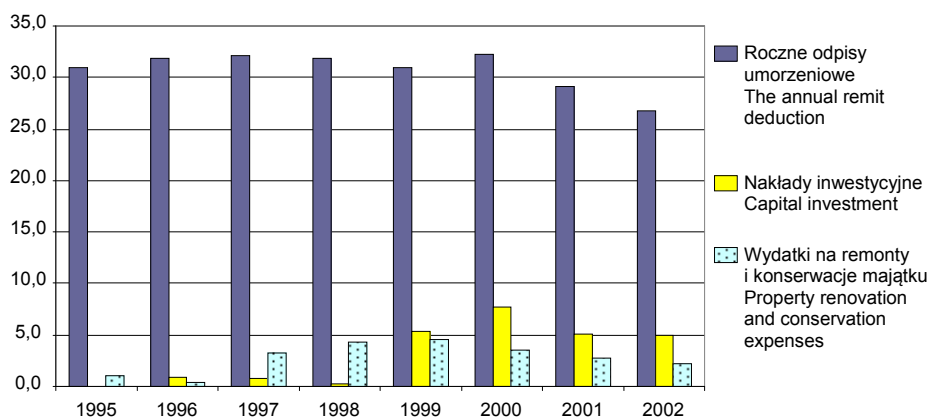
Tabela 3. Stan środków trwałych w dzierżawie w OT AWRSP w Poznaniu bez filii w Pile (mln zł)
Table 3. State of the fixed assets in lease in the Poznań RB of APAST without the Piła branch
(mln PLN)

Wyszczególnienie Detailed list	Rok (stan na koniec roku) – Year (end of the year state)							
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Wartość początkowa środków trwałych Initial value of fixed assets	1 252,3	1 287,0	1 301,8	1 289,6	1 241,6	1 345,7	1 231,1	1 138,8
Umorzenie środków trwałych Remission of fixed assets	631,2	671,8	701,1	724,1	717,8	800,2	752,3	715,7
Wielkość umorzenia (%) Amount of remission (%)	50,4	52,2	53,9	56,1	57,8	59,5	61,1	62,8
Wartość środków trwa- łych (netto) Value of fixed assets (netto)	621,1	615,2	600,8	565,5	523,8	545,6	478,8	423,1
Roczne odpisy umorzeniowe Annual remission deduction	31,0	31,9	32,2	31,9	30,9	32,3	29,1	26,8
Wpływy z dzierżawy Income from lease	16,5	22,1	33,7	30,4	27,0	35,8	27,7	36,9
Wpływy z dzierżawy do odpisów (%) Income from lease to remission deduction	53,2	69,3	104,7	95,3	87,4	110,8	95,2	137,7
Nakłady inwestycyjne Capital investments	0,0	0,9	0,8	0,3	5,3	7,7	5,1	4,9
Wydatki na remonty i konserwację majątku Renovation and conserva- tion expenses	1,0	0,4	3,3	4,3	4,6	3,5	2,8	2,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych AWRSP OT w Poznaniu.
Source: own report on the basis of the annual reports of APAST and other data from Poznań RB.

W celu porównania stanu majątku trwałego w dzierżawie w OT AWRSP w Poznaniu (bez filii w Pile), na rysunku 2 przedstawiono zestawienie wartości odpisów umorzeniowych, wydatków na inwestycje, a także na remonty i konserwację majątku Zasobu w dzierżawie.

Łączne roczne nakłady na odtwarzanie majątku trwałego Zasobu w dzierżawie nie pozwalały na zachowanie reprodukcji prostej w żadnym roku objętym badaniami. Udział poniesionych nakładów w wielkości rocznych odpisów wynosił w całym okresie średnio 19,1% i kształtował się od najniższego poziomu 3,2% w 1995 roku do najwyższego – 34,7% w 2000 roku. Wydatki Agencji na remonty i modernizacje są natomiast znikome, w stosunku do wartości tego majątku. Źródłem finansowania reprodukcji



Rys. 2. Umorzenie i nakłady na środki trwałe w dzierżawie, w OT AWRSP w Poznaniu bez filii w Piła (mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych AWRSP OT w Poznaniu.

Fig. 2. Remission and outlay on fixed assets in the Poznań RB of APAST without the Piła branch (mln PLN)

Source: own report on the basis of the annual reports of APAST and other data from Poznań RB.

nieruchomego majątku trwałego mogły być wpływy z dzierżawy. Warunki wydzierżawienia nieruchomości można jednak ogólnie uznać za niekorzystne. Wpływy były bowiem mniejsze od wielkości ewentualnych nakładów, zapewniających reprodukcję prostą tego majątku.

PODSUMOWANIE

Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, prowadząca prywatyzację państwowego sektora rolnego, miała – ustanowione przepisami prawa – specyficzne zasady gospodarki finansowej. Dotyczyły one między innymi umorzenia i amortyzacji trwałego majątku nieruchomego (budynków gospodarczych i budowli), przejętego do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Majątek ten był corocznie umarzany, ale amortyzowany tylko w części wykorzystywanej przez wewnętrzne jednostki Agencji do prowadzenia działalności gospodarczej. Nie amortyzowano więc majątku dzierżawionego, który w Wielkopolsce stanowi 59,1% przejętego w ogóle majątku. Te zasady rozliczeń finansowych nie zapewniały odtwarzania przejętego majątku i włączenia zmian jego wartości w sferę produkcji i podziału. Środki finansowe Agencji, przeznaczone na odtwarzanie majątku Zasobu w dzierżawie, były znikome w stosunku do umorzeń majątku (19,1%). Niski stopień odtwarzania trwałego majątku rolnego Skarbu Państwa w dzierżawie wynikał głównie z przyjęcia wadliwego, odmiennego od ogólnie obowiązującego, sposobu rozliczeniowego reprodukcji inwestycji. W Agencji dokonywano bowiem umorzenia posiadanych na stanie środków trwałych, bez tworzenia równoległe funduszy amortyzacji.

cyjnych. Źródłem finansowania reprodukcji nieruchomości trwałego mogły być wpływy z dzierżawy, ale ich poziom był niższy od wielkości nakładów, zapewniających reprodukcję prostą tego majątku. Dzierżawca również nie był zainteresowany odtwarzaniem użytkowanego majątku ze swoich środków. Zastosowane zasady finansowe były więc dla dzierżawców nierozwojowe.

LITERATURA

- Dzun Wł., 1991. PGR w rolnictwie polskim w latach 1944-1990. PAN IRWiR, Warszawa.
- Gajewski J., 1995. Bankructwo i transformacja PGR. W: Stan obecny i aktualne problemy prywatyzacji rolnictwa. Mater. Międzynar. Konf., Warszawa.
- Gomułka, J., 2005. Analiza wyników ekonomicznych polskiego rolnictwa w latach 1998-2002. IERiGŻ, Warszawa.
- Guzewicz W., Osuch D., Zdzieborska M., 2002. Wyniki produkcyjno-ekonomiczne wielkoobszarowych gospodarstw powstałych z majątku byłych pgr (lata 1998-2001 i zamierzenia na rok 2002). IERiGŻ, Warszawa.
- Guzewicz W., Osuch D., Zdzieborska M., 2004. Wyniki produkcyjno-ekonomiczne wielkoobszarowych gospodarstw powstałych z majątku byłych pgr (lata 2000-2003 i zamierzenia na rok 2004). IERiGŻ, Warszawa.
- Informacja o działalności OT AWRSP w Poznaniu za rok 1996, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002 [niepublikowane].
- Iwin J., Niedzielski Z., 2002. Rzeczowy majątek trwały amortyzacja i inwestycje rzeczowe w finansach przedsiębiorstw. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Jankowiak J., 1998. Efekty przemian restrukturyzacyjnych i prywatyzacyjnych państwowego sektora rolnictwa w Wielkopolsce. W: Przestrzenna transformacja struktury agrarnej a wielofunkcyjny rozwój wsi w Polsce. Red. B. Głębocki. Inst. Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, Poznań.
- Jankowiak J., Nowak P., 2003. Odtwarzanie majątku byłych PPGR po prywatyzacji na przykładzie Wielkopolski. Roczn. Nauk. SERiA 5, 1: 171-175.
- Pilarczyk J., 2002. Ze wszech miar potrzebna. Agropremiany 2 (112), 14-15.
- Raport z działalności AWRSP w 1995 r. 1996. AWRSP, Warszawa.
- Raport z działalności AWRSP w 1996 r. 1997. AWRSP, Warszawa.
- Raport z działalności AWRSP w 1997 r. 1998. AWRSP, Warszawa.
- Raport z działalności AWRSP w 1998 r. 1999. AWRSP, Warszawa.
- Raport z działalności AWRSP w 1999 r. 2000. AWRSP, Warszawa.
- Raport z działalności AWRSP w 2000 r. 2001. AWRSP, Warszawa.
- Raport z działalności AWRSP w 2001 r. 2002. AWRSP, Warszawa.
- Raport z działalności AWRSP w 2002 r. 2003. AWRSP, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 lutego 2001 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości AWRSP. 2001. Dz. U. RP 37, poz. 433.
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 marca 1992 r. 1992. Dz. U. RP 24, poz. 104, z późniejszymi zmianami.
- Runowski H., Ziętara W., 2002. Stan dotychczasowy i rekomendacje na przyszłość w procesie przekształceń własnościowych. W: Przekształcenia własnościowe w rolnictwie – 10 lat doświadczeń. Mater. konf. SGGW, AWRSP, Warszawa.
- Serafin W., 2002. Więcej dla rolników i pracowników... Agropremiany 2 (112), 15-16.
- Sprawozdanie finansowe OT AWRSP w Poznaniu za rok 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002 (niepublikowane).
- Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. 1991. Dz. U. RP 107, poz. 464, z późniejszymi zmianami.

- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. 1994. Dz. U. RP 121, poz. 591, z późniejszymi zmianami.
- Wilkin J., 2002. Wyjątkowa instytucja polskiej transformacji. *Agroprzemiany* 2 (112), 18-19.
- Wyszkowska Z., 2002. Problemy społeczne związane z przekształceniami własnościowymi w rolnictwie. W: *Przekształcenia własnościowe w rolnictwie*. Mater. konf. SGGW, AWRSP, Warszawa.

REPRODUCTION OF FIXED ASSETS OF AGRICULTURAL PROPERTY STOCKS OF THE STATE TREASURY ASSETS IN LEASE (BASED ON THE POZNAŃ REGIONAL BRANCH OF AGRICULTURAL PROPERTY AGENCY OF THE STATE TREASURY IN 1995-2002)

Summary. As a result of privatization of the state-owned agriculture the substantial and diverse assets were transferred to the agricultural property stock of the State Treasury. The important part of it constituted fixed assets (buildings and structures). The accepted methods of fixed assets depreciation and forms of amortization do not ensure their regeneration (replacement). Particularly, it concerns the leased fixed assets. The Lessee is not interested in a regeneration of assets and the owner (State Treasury) provides for this purpose only a small amount of financial means.

Key words: immovable and durable assets, amortization, depreciation, lease, financial settlement

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 8.04.2008

*Do cytowania – For citation: Nowak P.B., 2008. Reprodukacja majątku trwałego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (na przykładzie oddziału terenowego AWRSP w Poznaniu w latach 1995-2002). *J. Agribus. Rural Dev.* 2(8), 69-80.*